

ZALECENIA

ZALECENIE KOMISJI (UE) 2022/758

z dnia 27 kwietnia 2022 r.

w sprawie ochrony dziennikarzy i obrońców praw człowieka, którzy angażują się w debatę publiczną, przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi („strategiczne powództwa zmierzające do stłumienia debaty publicznej”)

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że Unia opiera się na takich wartościach, jak: poszanowanie godności osoby ludzkiej, wolność, demokracja, równość, państwo prawne oraz poszanowanie praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości.
- (2) Art. 10 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że każdy obywatel ma prawo uczestniczyć w życiu demokratycznym Unii. W Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej („Karta praw podstawowych”) przewiduje się między innymi prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 7), prawo do ochrony danych osobowych (art. 8), prawo do wolności wypowiedzi i informacji, które obejmuje poszanowanie wolności i pluralizmu mediów (art. 11), oraz prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu (art. 47).
- (3) Prawo do wolności wypowiedzi i informacji określone w art. 11 Karty praw podstawowych obejmuje prawo do posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Z uwagi na fakt, że nie jest to prawo absolutne, wszelkie jego ograniczenia muszą być przewidziane ustawą, szanować istotę tego prawa i być wprowadzone wyłącznie wtedy, gdy są konieczne i rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego uznawanym przez Unię lub potrzebom ochrony praw i wolności innych osób (art. 52 ust. 1 Karty praw podstawowych).
- (4) Zgodnie z art. 52 ust. 3 Karty praw podstawowych oraz z Wyjaśnieniami dotyczącymi Karty praw podstawowych artykułowi 11 Karty praw podstawowych należy nadać znaczenie i zakres art. 10 dotyczącego wolności wypowiedzi i informacji europejskiej konwencji praw człowieka w myśl wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W art. 10 europejskiej konwencji praw człowieka zapewniana jest ochrona wolności wypowiedzi i informacji. W zakresie stosowania europejskiej konwencji praw człowieka wszelkie ograniczenia muszą być przewidziane przez ustawę, muszą być niezbędne w społeczeństwie demokratycznym i być wprowadzane w ramach realizacji uzasadnionych celów określonych w art. 10 ust. 2 europejskiej konwencji praw człowieka.
- (5) Europejska konwencja praw człowieka nakłada na umawiające się państwa także obowiązek pozytywny zapewnienia ochrony wolności i pluralizmu mediów oraz stworzenia środowiska sprzyjającego uczestnictwu w debacie publicznej⁽¹⁾. W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wskazuje się ponadto, że wolność wypowiedzi stanowi jeden z głównych fundamentów demokratycznego społeczeństwa i że dotyczy ona nie tylko informacji lub idei, które są przyjmowane przychylnie lub postrzegane jako nieobraźliwe lub obojętne, lecz również takich,

⁽¹⁾ Zob. na przykład wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 14 września 2010 r., Dink przeciwko Turcji (skargi nr 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 i 7124/09), pkt 137. Jeżeli chodzi o kwestię obowiązków pozytywnych na podstawie art. 10 europejskiej konwencji praw człowieka, zob. również sprawozdanie sekcji ds. badań naukowych Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, https://www.echr.coe.int/documents/research_report_article_10_eng.pdf.

które obrażają, szokują lub niepokoją państwo lub jakąkolwiek część społeczeństwa⁽²⁾. Wyjaśniono również, że „w społeczeństwie demokratycznym nawet małe i nieformalne grupy prowadzące kampanie [...] muszą mieć możliwość skutecznego prowadzenia działalności” oraz że „ważny interes publiczny wymaga umożliwienia takim grupom i jednostkom spoza głównego nurtu udziału w publicznej debacie przez rozpowszechnianie informacji i idei w sprawach leżących w interesie publicznym”⁽³⁾.

- (6) Dziennikarze odgrywają ważną rolę w ułatwianiu debaty publicznej oraz w przekazywaniu i otrzymywaniu informacji, opinii i idei⁽⁴⁾. Istotne jest zapewnienie im przestrzeni niezbędnej do tego, aby mogli wносить wkład do otwartej, wolnej i uczciwej debaty oraz by mogli zwalczać dezinformację i inne rodzaje manipulacyjnej ingerencji w debatę, w tym ze strony podmiotów z państw trzecich. Dziennikarze powinni mieć możliwość skutecznego prowadzenia swoich działań, aby zapewnić obywatelom dostęp do pluralizmu poglądów w demokracjach europejskich.
- (7) obrońcy praw człowieka także odgrywają ważną rolę w demokracjach europejskich, szczególnie jeżeli chodzi o zapewnienie poszanowania praw podstawowych, wartości demokratycznych, włączenia społecznego, ochrony środowiska i państwa prawnego. Powinni oni mieć możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym oraz prawo do wyrażania swoich poglądów w kwestiach politycznych i w procesach decyzyjnych bez obaw przed zastraszaniem. obrońcy praw człowieka to osoby lub organizacje zaangażowane w obronę praw podstawowych i wielu innych praw, w tym praw związanych ze środowiskiem i klimatem, praw kobiet, praw osób LGBTIQ, praw osób wywodzących się z mniejszości rasowych lub etnicznych, praw pracowniczych i wolności wyznania.
- (8) Prawidłowo funkcjonująca i rozwijająca się demokracja wymaga, aby ludzie mogli aktywnie uczestniczyć w debacie publicznej. Aby zapewnić znaczące uczestnictwo, ludzie powinni mieć dostęp do wiarygodnych informacji, które umożliwią im wyrobienie sobie własnych opinii i dokonanie własnego osądu w przestrzeni publicznej, w której można swobodnie wyrażać różne poglądy.
- (9) Dla wsparcia takiego otoczenia istotna jest ochrona dziennikarzy i obrońców praw człowieka przed ewidentnie bezpodstawnymi i stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej (powszechnie zwanymi „SLAPP”). Takie postępowania sądowe są albo ewidentnie bezpodstawne, albo całkowicie lub częściowo bezpodstawne i występują w nich elementy nadużycia uzasadniające przypuszczenie, że głównym celem postępowania sądowego jest uniemożliwienie, ograniczenie lub penalizacja debaty publicznej. Oznaką takiego nadużycia jest nieproporcjonalny, nadmierny lub nieuzasadniony charakter roszczenia lub jego części, istnienie wielu roszczeń wniesionych przez powoda w związku z podobnymi sprawami lub zastraszanie, nękanie lub groźby ze strony powoda lub jego przedstawicieli przed wszczęciem ewidentnie bezpodstawnego lub stanowiącego nadużycie postępowania sądowego. Postępowania te stanowią nadużycie postępowania sądowego i powodują niepotrzebne obciążenie sądów, ponieważ ich celem nie jest zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości, lecz nękanie i uciszanie pozwanych. Długie postępowania powodują obciążenia dla krajowych systemów sądowych.
- (10) Ewidentnie bezpodstawne i stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej mogą przybierać formę szerokiego spektrum nadużyć prawnych, głównie w sprawach cywilnych lub karnych, ale także w sprawach z zakresu prawa administracyjnego, i mogą opierać się na różnych podstawach.

⁽²⁾ Zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 grudnia 1976 r., Handyside przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skarga nr 5493/72), pkt 49.

⁽³⁾ Zob. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 lutego 2005 r., Steel and Morris przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (skarga nr 68416/01), pkt 89.

⁽⁴⁾ W zaleceniu CM/Rec(2022)4 Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie promowania sprzyjającego środowiska dla dziennikarstwa wysokiej jakości w epoce cyfrowej przewidziano, że „dziennikarstwo wysokiej jakości, które opiera się na normach etyki zawodowej, przyjmując różne formy w zależności od kontekstów geograficznych, prawnych i społecznych, dąży do realizacji dwóch celów: działania w charakterze publicznego nadzoru w demokratycznych społeczeństwach oraz przyczyniania się do zwiększania świadomości społecznej i oświecania”, https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5ddd0. W rezolucji 2213 (2018) w sprawie statusu dziennikarzy w Europie przyjętej przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy w odniesieniu do zawodowych dziennikarzy wskazano, że realizują oni „misję polegającą na informowaniu społeczeństwa na temat stanowiących przedmiot zainteresowania kwestii ogólnych lub specjalistycznych w sposób jak najbardziej odpowiedzialny i obiektywny”, https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=0900001680a5ddd0.

- (11) Takie postępowania sądowe są często wszczynane przez wpływy osoby lub podmioty (np. grupy lobbystyczne, korporacje i organy państwowe) z zamiarem wyciszenia debaty publicznej. Często występuje w nich nierównowaga sił między stronami – powód ma silniejszą pozycję niż pozwany, na przykład finansową lub polityczną. Chociaż nie jest to niezbędny element ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych, to nierównowaga sił, jeśli występuje, znacznie zwiększa szkodliwe skutki, a także efekty mrozące postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
- (12) Ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej mogą mieć negatywny wpływ na wiarygodność i reputację przede wszystkim dziennikarzy i obrońców praw człowieka oraz wyczerpać ich zasoby finansowe i zasoby innego rodzaju. Mogą mieć one negatywne konsekwencje psychologiczne dla osób, wobec których są prowadzone, oraz członków ich rodzin. Ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej zagrażają możliwości prowadzenia działalności przez dziennikarzy i obrońców praw człowieka. W wyniku takiego postępowania może dojść do opóźnienia lub całkowitego uniemożliwienia publikacji informacji na temat spraw leżących w interesie publicznym. Występowanie takich postępowań może mieć szerszy wpływ odstrasżający, przede wszystkim na pracę dziennikarzy i obrońców praw człowieka, przyczyniając się do autocenzury ze względu na ewentualne przyszłe postępowania sądowe, co prowadzi do osłabienia debaty publicznej ze szkodą dla całego społeczeństwa. Czas trwania postępowań, presja finansowa i groźba sankcji karnych stanowią potężne narzędzia zastraszenia i wyciszenia krytycznych wypowiedzi.
- (13) Osoby, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, często stoją w obliczu wielu postępowań sądowych jednocześnie w kilku jurysdykcjach. Postępowania sądowe wszczęte w jurysdykcji jednego państwa członkowskiego przeciwko osobie zamieszkałej w innym państwie członkowskim są zazwyczaj bardziej złożone i kosztowne dla pozwanego. Powodowie w ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej mogą również wykorzystywać narzędzia proceduralne w celu wydłużenia czasu trwania i zwiększenia kosztów postępowania oraz wytaczać powództwa w jurysdykcji, którą uważają za sprzyjającą ich sprawie, a nie w sądzie najwłaściwszym do jej rozpatrzenia.
- (14) Zjawisko wykorzystywania ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej nasila się w Unii Europejskiej. Według najnowszych badań ⁽⁵⁾ postępowania takie są coraz częściej stosowane w państwach członkowskich.
- (15) W rezolucji z 25 listopada 2020 r. ⁽⁶⁾ Parlament Europejski potępił stosowanie strategicznego powództwa zmierzającego do stłumienia debaty publicznej w celu uciszenia lub zastraszenia dziennikarzy i mediów śledczych oraz tworzenia atmosfery strachu w odniesieniu do niektórych z poruszanych przez nich tematów i wystosował apel do Komisji, by przedstawiła wniosek z myślą o zapobieganiu takim powództwom. W rezolucji ⁽⁷⁾ z 11 listopada 2021 r. w sprawie wzmocnienia demokracji oraz wolności i pluralizmu mediów w UE – niewłaściwie wykorzystywanie postępowań cywilnych i karnych do uciszenia dziennikarzy, organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego Parlament Europejski ponownie podkreślił powszechność tego zjawiska oraz potrzebę skutecznych gwarancji dla jego ofiar w całej Unii.

⁽⁵⁾ Sieć akademicka zajmująca się prawami wynikającymi z obywatelstwa europejskiego, Ad hoc request – SLAPP in the EU context [Wniosek *ad hoc* – SLAPP w kontekście UE], 29 maja 2020 r., https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/ad-hoc-literature-review-analysis-key-elements-slapp_en.pdf, s. 4 i Sieć akademicka zajmująca się prawami wynikającymi z obywatelstwa europejskiego, Strategic Lawsuits Against Public Participation (SLAPP) in the European Union: A comparative study [Strategiczne powództwo zmierzające do stłumienia debaty publicznej (SLAPP) w Unii Europejskiej: badanie porównawcze], 30 czerwca 2021 r., https://ec.europa.eu/info/files/strategic-lawsuits-against-public-participation-slapp-european-union-comparative-study_en.

⁽⁶⁾ P9_TA(2020)0320. W rezolucji tej Parlament przypomniał również warunki przedstawione w jego rezolucji z 28 marca 2019 r. (P8_TA(2019)0328).

⁽⁷⁾ P9_TA(2021)0451.

- (16) Platforma Rady Europy propagująca ochronę dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy ⁽⁸⁾ również odnotowuje rosnącą liczbę zgłoszeń dotyczących poważnych zagrożeń dla bezpieczeństwa dziennikarzy i wolności mediów w Europie, w tym liczne przypadki zastraszania poprzez sądy. W sprawozdaniu rocznym z 2021 r. stowarzyszenia partnerskie platformy Rady Europy propagującej ochronę dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy podkreśliły znaczny wzrost liczby zgłoszeń związanych z SLAPP zarejestrowanych w 2020 r. w porównaniu z rokiem poprzednim, zarówno pod względem liczby zgłoszeń, jak i jurysdykcji zainteresowanych państw członkowskich Rady Europy ⁽⁹⁾. W zaleceniu w sprawie ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów sektora mediów ⁽¹⁰⁾ z dnia 13 kwietnia 2016 r. Rada Europy zaleciła swoim państwom członkowskim wprowadzenie niezbędnych środków legislacyjnych lub innych środków w celu zapobiegania niepoważnemu, uciążliwemu lub złośliwemu wykorzystywaniu prawa i procesów sądowych do zastraszania i uciszania dziennikarzy oraz innych podmiotów sektora mediów.
- (17) W sprawozdaniach Komisji na temat praworządności z 2020 r. ⁽¹¹⁾ i 2021 r. ⁽¹²⁾ podkreślono, że w wielu państwach członkowskich dziennikarze i inne osoby zaangażowane w ochronę interesu publicznego coraz częściej doświadczają gróźb i ataków w związku z ich publikacjami i pracą, które to groźby i ataki przybierają różne formy, w tym z wykorzystaniem SLAPP.
- (18) Koronnym przykładem wykorzystywania postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej w Unii jest przypadek dziennikarki Daphne Caruany Galizii, wobec której w momencie jej zabójstwa toczyło się ponad 40 cywilnych i karnych postępowań sądowych w sprawach o zniesławienie związanych z jej pracą śledczą.
- (19) W europejskim planie działania na rzecz demokracji ⁽¹³⁾ przedstawionym przez Komisję 3 grudnia 2020 r. podkreślono fundamentalną rolę wolnych i pluralistycznych mediów w demokracjach, a także znaczenie społeczeństwa obywatelskiego. Podkreślono w nim m.in. istotną rolę, jaką niezależne i pluralistyczne media odgrywają w umożliwianiu obywatelom podejmowania świadomych decyzji, a także w walce z manipulacją informacjami i ingerencją w przestrzeń informacyjną, w tym walce z dezinformacją. W tym kontekście Komisja przyjęła już zalecenie (UE) 2021/1534 w sprawie zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa dziennikarzom i innym pracownikom sektora mediów oraz wzmocnienia ich pozycji w Unii Europejskiej ⁽¹⁴⁾. Celem tego zalecenia jest zapewnienie wszystkim pracownikom sektora mediów bezpieczniejszych warunków pracy, wolnych od strachu i zastraszania, zarówno w internecie, jak i poza nim. W związku z rosnącym zagrożeniem, jakie dla wolności mediów i udziału społeczeństwa stanowią ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, Unia powinna opracować spójne i skuteczne podejście do przeciwdziałania takim postępowaniom. Niniejsze zalecenie uzupełnia zalecenie (UE) 2021/1534, określając szczegółowe zalecenia dotyczące ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowania sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej. Wykracza ono poza ochronę dziennikarzy i innych pracowników sektora mediów i obejmuje swoim zakresem obrońców praw człowieka. Niniejsze zalecenie powinno odnosić się do szczególnego zagrożenia, jakie stanowią ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, a tym samym wspierać prawidłowe funkcjonowanie mechanizmów kontroli i równowagi w zdrowej demokracji. Powinno ono zawierać wytyczne dla państw członkowskich dotyczące stosowania skutecznych, odpowiednich i proporcjonalnych środków służących do przeciwdziałania takim postępowaniom oraz do zapewnienia w tym kontekście ochrony przede wszystkim dziennikarzom i obrońcom praw człowieka. Zalecane środki powinny obejmować zwiększanie świadomości i poszerzanie wiedzy fachowej, w szczególności wśród przedstawicieli zawodów prawniczych i osób, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, w celu zapewnienia dostępności wsparcia dla osób, wobec których prowadzone są takie postępowania, oraz ułatwienia wzmoczonego monitorowania.

⁽⁸⁾ Platforma Rady Europy od 2015 r. ułatwia zestawianie i rozpowszechnianie informacji na temat poważnych obaw dotyczących wolności mediów i bezpieczeństwa dziennikarzy w państwach członkowskich Rady Europy. Współpracujące organizacje partnerskie – zaproszone międzynarodowe organizacje pozarządowe i stowarzyszenia dziennikarzy – wysyłają zgłoszenia dotyczące naruszeń wolności mediów oraz publikują sprawozdania roczne na temat sytuacji w zakresie wolności mediów i bezpieczeństwa dziennikarzy w Europie. Od państw członkowskich Rady Europy oczekuje się podjęcia działań i rozwiązania problemów oraz poinformowania na platformie o środkach zastosowanych w odpowiedzi na zgłoszenia. Niski wskaźnik odpowiedzi ze strony państw członkowskich Rady Europy, które są jednocześnie państwami członkowskimi UE, świadczy o konieczności dalszych działań, <https://www.coe.int/en/web/media-freedom>.

⁽⁹⁾ W 2021 r. na platformie Rady Europy propagującej ochronę dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy ([coe.int](https://www.coe.int)) opublikowano 282 zgłoszenia, z których kilka dotyczyło przypadków zastraszania poprzez sądy, tj. oportunistycznego, arbitralnego lub uciążliwego stosowania przepisów, w tym przepisów dotyczących zniesławienia, zwalczania terroryzmu, bezpieczeństwa narodowego, chuligaństwa lub ekstremizmu. W sprawozdaniu rocznym z 2021 r. sporządzonym przez organizacje partnerskie platformy Rady Europy propagującej ochronę dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy zwrócono uwagę, że w 2020 r. nastąpił wzrost liczby zarówno zgłoszeń, jak i jurysdykcji zainteresowanych państw członkowskich Rady Europy w porównaniu z rokiem poprzednim – 1680a2440e ([coe.int](https://www.coe.int)).

⁽¹⁰⁾ Zalecenie CM/Rec(2016)4 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów sektora mediów, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9#_ftn1.

⁽¹¹⁾ COM(2020) 580 final z dnia 30 września 2020 r.

⁽¹²⁾ COM(2021) 700 final z dnia 20 lipca 2021 r.

⁽¹³⁾ COM(2020) 790 final z dnia 3 grudnia 2020 r.

⁽¹⁴⁾ Zalecenie Komisji (UE) 2021/1534 z dnia 16 września 2021 r. w sprawie zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa dziennikarzom i innym pracownikom sektora mediów oraz wzmocnienia ich pozycji w Unii Europejskiej (Dz.U. L 331 z 20.9.2021, s. 8).

- (20) Aby zagwarantować skuteczną ochronę przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej i zapobiec zakorzenieniu się tego zjawiska w Unii, państwa członkowskie powinny zapewnić, by ich odpowiednie ramy prawne regulujące postępowania cywilne, karne, handlowe i administracyjne przewidywały zabezpieczenia niezbędne do przeciwdziałania takim postępowaniom sądowym, z pełnym poszanowaniem wartości demokratycznych i praw podstawowych, w tym prawa dostępu do bezstronnego sądu i prawa do wolności wypowiedzi. W celu zapewnienia spójnej i skutecznej ochrony przed ewidentnie bezpodstawnymi postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej państwa członkowskie powinny dążyć do zagwarantowania możliwości wczesnego oddalania pozwów. Powinny one również dążyć do ustanowienia innych środków ochrony prawnej przed postępowaniami sądowymi stanowiącymi nadużycie, a mianowicie: zasądzania kosztów, tak aby powód, który wszczął stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, mógł zostać obciążony wszystkimi kosztami postępowania, odszkodowania na rzecz każdej osoby fizycznej lub prawnej, która poniosła szkodę w wyniku stanowiącego nadużycie postępowania sądowego zmierzającego do stłumienia debaty publicznej, oraz możliwości nakładania skutecznych, proporcjonalnych i odstrasających kar na stronę, która wszczęła stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Głównym celem zapewnienia sądom możliwości nakładania kar jest powstrzymanie potencjalnych powodów przed wszczynaniem stanowiących nadużycie postępowan sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej. Kary takie powinny być proporcjonalne do stwierdzonych elementów nadużycia. Ustalając wysokość kary, sądy mogłyby brać pod uwagę potencjalnie szkodliwe skutki lub efekty mrozące postępowania dotyczącego debaty publicznej, w tym w odniesieniu do charakteru roszczenia, tego, czy powód wszczął wiele postępowan lub postępowanie zbiorowe w podobnych sprawach, oraz tego, czy podejmowano próby zastraszania lub nękania pozwanego lub też grożenia pozwanemu.
- (21) Państwa członkowskie powinny dążyć do zawarcia w prawie krajowym zabezpieczeń odnoszących się do spraw krajowych podobnych do zabezpieczeń przewidzianych w instrumentach unijnych, które mają na celu przeciwdziałanie ewidentnie bezpodstawnym i stanowiącym nadużycie postępowaniom sądowym zmierzającym do stłumienia debaty publicznej w sprawach cywilnych o skutkach transgranicznych. Zapewniłoby to spójną i skuteczną ochronę przed takimi postępowaniami sądowymi i pomogłoby zapobiec zakorzenieniu się tego zjawiska w Unii.
- (22) Państwa członkowskie powinny w szczególności dokonać przeglądu swoich ram prawnych mających zastosowanie do znieśławienia z myślą o zapewnieniu, aby obowiązujące pojęcia i definicje nie mogły zostać wykorzystane przez powodów przeciwko dziennikarzom lub obrońcom praw człowieka w kontekście ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowan sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
- (23) Aby nie dopuścić do efektu mrozącego w odniesieniu do debaty publicznej, państwa członkowskie powinny zadbać o to, aby kary za znieśławienie nie były nadmierne i nieproporcjonalne. Państwa członkowskie powinny zwrócić szczególną uwagę na wytyczne i zalecenia Rady Europy⁽¹⁵⁾ dotyczące ram prawnych w zakresie znieśławienia, w szczególności prawa karnego. W tym kontekście zachęca się państwa członkowskie do usunięcia z ich ram prawnych kar pozbawienia wolności za znieśławienie. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy w swojej rezolucji 1577 (2007)⁽¹⁶⁾ wezwało państwa członkowskie, które nadal przewidują kary pozbawienia wolności za znieśławienie, nawet jeśli nie są one faktycznie wymierzane, do ich niezwłocznego zniesienia. Zachęca się również państwa członkowskie, aby popierały stosowanie prawa administracyjnego lub cywilnego do rozpatrywania spraw o znieśławienie, pod warunkiem że przepisy te mają mniej represyjny skutek niż przepisy prawa karnego⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁵⁾ Zob. m.in. rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy, Towards decriminalisation of defamation [W kierunku depenalizacji znieśławienia] 1577 (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>, zalecenie Zgromadzenia Parlamentarnej Rady Europy, Towards decriminalisation of defamation [W kierunku depenalizacji znieśławienia] 1814 (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17587&lang=en>, Sekretariat Generalny Rady Europy, Study on Freedom of expression and defamation. A study of the case-law of the European Court of Human Rights [Badanie dotyczące wolności wypowiedzi i znieśławienia. Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka] (2012) <https://rm.coe.int/study-on-the-alignment-of-laws-and-practices-concerning-alignment-of-l/16804915c5> oraz niedawna publikacja Rady Europy, Study of the case law of the European Court of Human Rights [Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka] (2016) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ac95b>.

⁽¹⁶⁾ Resolution 1577 (2007) of Parliamentary Assembly of the Council of Europe of 4 October 2007 on towards decriminalisation of defamation, <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>

⁽¹⁷⁾ Zob. również Komitet Praw Człowieka ONZ, Komentarz ogólny nr 34 art. 19: Wolność opinii i wypowiedzi z 12 września 2011 r., <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> oraz sprawozdanie specjalne Biura Przedstawiciela OBWE ds. Wolności Mediów, Legal harassment and abuse of the judicial system against the media [Nękanie z wykorzystaniem środków prawnych i nadużycie systemu sądowego wobec mediów], 23 listopada 2021 r., https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf.

- (24) Zgodnie z wytycznymi organizacji międzynarodowych rozpatrywanie spraw o zniesławienie na gruncie prawa karnego powinno być stosowane wyłącznie w ostateczności, zamiast tego należy zachęcać do reakcji na gruncie prawa administracyjnego lub cywilnego. Komitet Praw Człowieka ONZ ⁽¹⁸⁾ oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie ⁽¹⁹⁾ zaleciły usunięcie zniesławienia z przepisów prawa karnego. Rada Europy również przedstawiła zastrzeżenia w tym kontekście ⁽²⁰⁾.
- (25) Prawo do ochrony danych osobowych zostało doprecyzowane w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 ⁽²¹⁾. Prawo do ochrony danych osobowych nie jest prawem absolutnym. Art. 85 RODO stanowi, że państwa członkowskie przyjmują przepisy pozwalające pogodzić prawo do ochrony danych osobowych z wolnością wypowiedzi i informacji, w tym do przetwarzania na potrzeby dziennikarskie oraz do celów wypowiedzi akademickiej, artystycznej lub literackiej.
- (26) Państwa członkowskie powinny zachęcać organy samoregulacyjne i samorządy przedstawicieli zawodów prawniczych do dostosowania, w stosownych przypadkach, swoich norm deontologicznych, w tym kodeksów postępowania, do niniejszego zalecenia. Państwa członkowskie powinny także zapewnić, by normy deontologiczne mające na celu zniechęcanie przedstawicieli zawodów prawniczych do zachowań, które mogą stanowić nadużycie prawa procesowego lub naruszenie ich innych obowiązków zawodowych związanych z integralnością procesu sądowego, lub zakazywanie im takich zachowań oraz odpowiadające im sankcje dyscyplinarne obejmowały ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Powinny temu towarzyszyć odpowiednie działania zwiększające świadomość i szkolenia służące pogłębieniu wiedzy i poprawie skuteczności obowiązujących norm deontologicznych, które są istotne dla ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowania sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
- (27) Przedstawiciele zawodów prawniczych odgrywają znaczącą rolę w ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, reprezentując strony postępowania, ścigając osoby fizyczne albo rozstrzygając spory. W związku z tym niezwykle ważne jest, by dysponowali oni niezbędną wiedzą i niezbędnymi umiejętnościami w tym zakresie. Państwa członkowskie powinny wspierać przedstawicieli zawodów prawniczych i stwarzać im możliwości odbycia szkoleń. Szkolenia mogłyby w istotny sposób przyczynić się do poszerzenia wiedzy i zdolności tych osób w zakresie wykrywania ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowania sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, w tym postępowań, w których występuje związek z państwem trzecim, oraz odpowiedniego reagowania na takie postępowania. Szkolenia takie powinny być skierowane do pracowników wymiaru sprawiedliwości na wszystkich szczeblach sądowych, w tym sędziów, prokuratorów, pracowników sądów i prokuratury, a także wszystkich innych pracowników wymiaru sprawiedliwości związanych z sądownictwem lub w inny sposób uczestniczących w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, niezależnie od definicji w prawie krajowym, statusu prawnego lub organizacji wewnętrznej, na szczeblu regionalnym i lokalnym, na którym w pierwszej kolejności mogą zostać wszczęte ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Szkolenia takie powinny być skierowane również do innych przedstawicieli zawodów prawniczych, takich jak wykwalifikowani prawnicy. Rozwijanie lokalnych zdolności szkoleniowych może przyczynić się do długoterminowej trwałości szkolenia.
- (28) Rozszerzenie takich szkoleń na dziennikarzy, członków rad prasowych, pracowników sektora mediów i obrońców praw człowieka pomogłoby im rozpoznawać sytuacje, w których mają do czynienia z takimi postępowaniami sądowymi, oraz zapewniłoby im umiejętności prawne niezbędne do zmniejszenia ryzyka narażenia się na ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej lub wyposażyłoby ich w wiedzę pozwalającą lepiej radzić sobie z takimi postępowaniami. Mogłoby to także umożliwić im angażowanie się w rzetelne informowanie o przypadkach SLAPP. Szkolenia dla dziennikarzy powinny odnosić się także do norm etycznych i wytycznych określonych przez krajowe rady prasowe lub rady ds. mediów. Aby wspomóc ogólne budowanie zdolności i wzmocnić instytucjonalną reakcję na ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, w szkoleniach takich mogłyby uczestniczyć również organy ochrony danych, krajowe instytucje praw człowieka, instytucje rzeczników praw obywatelskich oraz krajowe organy regulacyjne ds. mediów.

⁽¹⁸⁾ Komitet Praw Człowieka ONZ, Komentarz ogólny nr 34 art. 19: Wolność opinii i wypowiedzi z 12 września 2011 r., <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>.

⁽¹⁹⁾ Sprawozdanie specjalne Biura Przedstawiciela OBWE ds. Wolności Mediów, Legal harassment and abuse of the judicial system against the media [Nękanie z wykorzystaniem środków prawnych i nadużycie systemu sądowego wobec mediów], 23 listopada 2021 r., https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/505075_0.pdf.

⁽²⁰⁾ Zalecenie CM/Rec(2016)4 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów sektora mediów, zob. pkt 6.

⁽²¹⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.U. L 119 z 4.5.2016, s. 1).

- (29) Podmioty realizujące szkolenia prawnicze i samorządy przedstawicieli zawodów prawniczych są bardzo dobrze przygotowane do prowadzenia szkoleń na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, a także do określania celów takich szkoleń i wyboru najbardziej odpowiedniej metodyki prowadzenia szkoleń. Szkolenia prowadzone przez przedstawicieli zawodów prawniczych dla innych przedstawicieli zawodów prawniczych pozwalają wszystkim uczyć się jako grupa, skutecznie wymieniać doświadczenia i wzmacniać wzajemne zaufanie. Należy zachęcać do wymiany odpowiednich praktyk na szczeblu europejskim, w tym przy wsparciu Komisji i z udziałem Europejskiej Sieci Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości (EJTN). Zaangażowanie prawników praktyków i ich samorządów zawodowych, poczynawszy od przygotowania analizy potrzeb, a skończywszy na ocenie wyników, ma ogromne znaczenie dla zapewnienia skuteczności i trwałości działań szkoleniowych.
- (30) Szkolenia powinny dotyczyć wolności wypowiedzi i informacji oraz innych praw podstawowych wynikających z Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i europejskiej konwencji praw człowieka oraz prawa krajowego, a także obejmować praktyczne wytyczne dotyczące stosowania odpowiedniego orzecznictwa, ograniczeń praw podstawowych i powiązań między nimi, w tym wolności wypowiedzi, gwarancji proceduralnych oraz innych stosownych przepisów prawa krajowego. Należy odpowiednio uwzględnić podręcznik Rady Europy dla prawników praktyków dotyczący ochrony prawa do wolności wypowiedzi zagwarantowanego w EKPC ⁽²²⁾.
- (31) Szkolenia powinny dotyczyć m.in. ochrony danych osobowych, która może zostać wykorzystana do wszczęcia ewidentnie bezpodstawnego lub stanowiącego nadużycie postępowania sądowego zmierzającego do stłumienia debaty publicznej. Powinny one odnosić się również do manipulacji informacjami i ingerencji w przestrzeń informacyjną, w tym do dezinformacji.
- (32) W szkoleniach należy uwzględnić krajowe ramy prawne i kontekst. Połączenie ich w sposób uporządkowany i spójny z wytycznymi opracowanymi przez Radę Europy, relacjami osób, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, oraz najlepszymi praktykami z innych państw członkowskich mogłoby przyczynić się do osiągnięcia celów kształcenia związanych ze szkoleniami na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych. Ponadto szkolenia mogą być wykorzystywane do wspierania wymiany najlepszych praktyk między państwami członkowskimi.
- (33) Aby dotrzeć do szerszego grona odbiorców i zwiększyć wsparcie, organizując szkolenia na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, należy jak najlepiej wykorzystać również nowe technologie, w tym szkolenia przez internet. Dostęp do zasobów elektronicznych, aktualnych materiałów i niezależnych narzędzi edukacyjnych dotyczących odpowiednich przepisów i wytycznych uzupełniłby korzyści wynikające z takich działań szkoleniowych.
- (34) Aby wzmocnić synergie z podobnymi inicjatywami w zakresie szkolenia przedstawicieli zawodów prawniczych, moduły szkoleniowe poświęcone ewidentnie bezpodstawnym lub stanowiącym nadużycie postępowaniom sądowym dotyczącym debaty publicznej można by włączyć do szkoleń związanych z pokrewnymi tematami, takimi jak wolność wypowiedzi i etyka prawnicza. Należy zachęcać do korzystania z istniejących materiałów i praktyk szkoleniowych, takich jak te rozpowszechniane na europejskim portalu „e-Sprawiedliwość”, ogólnoswiatowy zestaw narzędzi Unesco dla przedstawicieli sądownictwa ⁽²³⁾ oraz kursy internetowe HELP (Human Rights Education for Legal Professionals [Kształcenie w zakresie praw człowieka dla przedstawicieli zawodów prawniczych]) Rady Europy ⁽²⁴⁾.
- (35) Uwzględnienie w programach nauczania prawa i dziennikarstwa ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej pomogłoby zwiększyć wiedzę przedstawicieli zawodów prawniczych i dziennikarzy niezbędną do rozpoznawania takich postępowań i wyposażać ich w konkretną wiedzę umożliwiającą odpowiednie reagowanie na takie postępowania oraz wspierać rozwój wiedzy fachowej i kompetencji zawodowych wśród wykładowców. Taka wiedza mogłaby być przekazywana przez instytucje szkolnictwa wyższego w ramach kursów uzupełniających lub seminariów podczas ostatnich lat studiów, np. dla studentów prawa i dziennikarstwa.
- (36) Państwa członkowskie powinny wspierać kampanie zwiększające świadomość na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej organizowane m. in. przez podmioty krajowe, w tym krajowe instytucje praw człowieka i organizacje społeczeństwa obywatelskiego.

⁽²²⁾ Rada Europy, Handbook for legal practitioners on protecting the right to freedom of expression under the ECHR [Podręcznik dla prawników praktyków dotyczący ochrony prawa do wolności wypowiedzi zagwarantowanego w EKPC] (2017), <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814>.

⁽²³⁾ Global toolkit for judicial actors: international legal standards on freedom of expression, access to information and safety of journalists [Ogólnoswiatowy zestaw narzędzi dla przedstawicieli sądownictwa: międzynarodowe normy prawne dotyczące wolności wypowiedzi, dostępu do informacji i bezpieczeństwa dziennikarzy] (2021) <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378755>.

⁽²⁴⁾ <https://www.coe.int/en/web/help/home>

- (37) Działania informacyjne dotyczące ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej mogą przyjąć formę publikacji, komunikatów, spotkań publicznych, konferencji, warsztatów i webinarów.
- (38) Osoby, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, często mają trudności ze znalezieniem informacji o dostępnych zasobach mogących być źródłem wsparcia. Aby ułatwić określenie podmiotów lub organów mogących udzielić pomocy w sprawie ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych oraz aby zapewnić skuteczność wsparcia w takich postępowaniach, informacje powinny być gromadzone i udostępniane w jednym miejscu, być bezpłatne i łatwo dostępne. W tym celu każde państwo członkowskie powinno ustanowić jeden krajowy punkt kontaktowy gromadzący i udostępniający informacje o dostępnych zasobach.
- (39) Podstawowym celem działań zwiększających świadomość na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej powinno być podnoszenie świadomości na temat znaczenia przestrzeni publicznej, która umożliwia demokratyczne uczestnictwo i pozwala obywatelom na uzyskanie dostępu do pluralizmu poglądów i wiarygodnych informacji wolnych od uprzedzeń.
- (40) Aby zapewnić skuteczność kampanii zwiększających świadomość, należy je zorganizować w porozumieniu z krajowymi punktami kontaktowymi i innymi właściwymi organami. Ponadto należy dążyć do osiągnięcia synergii z kampaniami zwiększającymi świadomość na podobne tematy, np. dotyczącymi wspierania otwartej, wolnej i uczciwej debaty oraz ochrony prawa do wolności wypowiedzi, a prowadzone działania należy także zintegrować z działaniami zwiększającymi świadomość, w ramach których propaguje się aktywne uczestnictwo obywatelskie, pluralizm poglądów i dostęp do wiarygodnych informacji. Należy także dążyć do synergii, w stosownych przypadkach, z budowaniem odporności w zakresie mediów, umiejętności korzystania z informacji, standardów dziennikarskich i weryfikacji informacji w kontekście środków przeciwdziałania dezinformacji, manipulacji informacjami i ingerencji w przestrzeń informacyjną, w tym z zagranicy. Do grupy docelowej mogą należeć między innymi określone grupy, takie jak pracownicy sektora mediów, przedstawiciele zawodów prawniczych i członkowie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, specjaliści ds. komunikacji, pracownicy naukowcy, ośrodki analityczne, politycy, urzędnicy służby cywilnej, organy publiczne i prywatne korporacje.
- (41) Państwa członkowskie powinny dążyć do zapewnienia, w dowolny sposób, jaki uznają za stosowny, dostępności informacji o gwarancjach proceduralnych i innych gwarancjach wynikających z ich krajowych ram prawnych, w tym informacji o podmiotach lub organach, do których można się zwrócić o pomoc w przypadku ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
- (42) Takie zasoby mogące być źródłem wsparcia mogą obejmować kancelarie prawne, które bronią *pro bono* osoby, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, poradnie prawne na uniwersytetach, które udzielają takiego wsparcia, organizacje, które rejestrują i zgłaszają przypadki SLAPP, oraz organizacje, które udzielają pomocy finansowej i innego rodzaju pomocy osobom, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe
- (43) Osoby, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, muszą zostać odpowiednio przygotowane do uczestnictwa w takich postępowaniach. W związku z tym konieczne jest rozwijanie zdolności w państwach członkowskich z myślą o zapewnieniu wsparcia osobom, wobec których prowadzone są takie postępowania. Państwa członkowskie powinny oferować finansowanie organizacjom, które dostarczają wytycznych i udzielają wsparcia osobom, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe, i propagować finansowanie na poziomie Unii dostępne dla tych organizacji.
- (44) Aby lepiej zwalczać zjawisko ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, konieczne jest ich bardziej systematyczne monitorowanie. Gromadzone dane powinny zawierać wystarczające informacje, które pozwolą organom i innym zainteresowanym stronom na ilościowe określenie i lepsze zrozumienie tego zjawiska, także z myślą o zapewnieniu niezbędnego wsparcia osobom, wobec których prowadzone są postępowania. Państwa członkowskie powinny powierzyć, z uwzględnieniem swoich rozwiązań instytucjonalnych w zakresie statystyk sądowych⁽²⁵⁾, co najmniej jednemu organowi gromadzenie i agregowanie danych o ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej wszczynanych w sądach krajowych. Organy te mogą gromadzić

⁽²⁵⁾ Zob. Guidelines on judicial statistics [Wytyczne dotyczące statystyk sądowych] przyjęte przez Europejską Komisję na rzecz Efektywności Wymiaru Sprawiedliwości (CEPEJ) na 12. posiedzeniu plenarnym (Strasburg 10–11 grudnia 2008 r.), CEPEJ-GT-EVAL (coe.int).

dane od kilku zainteresowanych stron. Aby ułatwić gromadzenie danych, organy, którym powierzono gromadzenie danych, mogą utworzyć punkty kontaktowe, dzięki którym organy sądowe, organizacje zawodowe, organizacje pozarządowe, obrońcy praw człowieka, dziennikarze i inne zainteresowane strony będą mogły udostępniać dane o ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych. Państwa członkowskie powinny powierzyć jednemu z tych organów koordynowanie informacji i zgłaszanie Komisji co roku zagregowanych danych zgromadzonych na poziomie krajowym, po raz pierwszy przed końcem 2023 r. Państwa członkowskie powinny zapewnić wiarygodność gromadzonych danych. W tym celu powinny one zapewnić, aby proces gromadzenia danych przebiegał zgodnie ze standardami zawodowymi oraz aby organy, którym powierzono gromadzenie danych i statystyk, były wystarczająco niezależne. Należy przestrzegać wymogów w zakresie ochrony danych.

- (45) Powierzając organom gromadzenie danych i sprawozdawczość, państwa członkowskie mogłyby rozważyć stworzenie synergii z odpowiednimi instrumentami w dziedzinie państwa prawnego i ochrony praw podstawowych. Krajowe instytucje praw człowieka, o ile zostały ustanowione, mogą odgrywać istotną rolę, podobnie jak inne podmioty, takie jak biura rzeczników praw obywatelskich, organy ds. równości lub właściwe organy, takie jak te, które wyznaczono na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937⁽²⁶⁾. Krajowe punkty kontaktowe dostarczające przeglądu zasobów mogących być źródłem wsparcia oraz podmioty lub organy, którym powierzono gromadzenie i zgłaszanie danych, mogą funkcjonować w ramach tej samej organizacji, przy uwzględnieniu wymogów i kryteriów opisanych w niniejszym zaleceniu.
- (46) Organ, którym powierzono gromadzenie danych, powinien publikować informacje o ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej w dostępnych formatach na swoich stronach internetowych oraz, w stosownych przypadkach, za pomocą innych odpowiednich narzędzi. Organ ten powinien przy tym zapewnić pełne poszanowanie praw podstawowych, w tym prawa do prywatności i ochrony danych osobowych osób, których dotyczy ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.
- (47) Aby określić czas trwania postępowań dotyczących ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowania sądowych, należy w miarę możliwości gromadzić dokładne informacje o zdarzeniach, czynach lub działaniach, które rozpoczęły i zakończyły takie postępowania, oraz o datach ich wystąpienia. Gromadzone dane powinny także zawierać, w stosownych przypadkach, informacje na temat okoliczności sprawy, np. czy miały miejsce powtarzające się wcześniejsze postępowania sądowe przeciwko temu samemu pozwanemu lub wszczęte przez tego samego powoda.
- (48) W razie potrzeby ustanowiona przez Komisję grupa ekspertów UE ds. przeciwdziałania SLAPP⁽²⁷⁾ mogłaby wspierać opracowanie w państwach członkowskich porównywalnych kryteriów, które mogą być z łatwością stosowane przez organy, którym powierzono gromadzenie i zgłaszanie danych o ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
- (49) Grupa ekspertów UE ds. przeciwdziałania SLAPP wspiera wymianę i rozpowszechnianie praktyk i wiedzy wśród praktyków w zakresie kwestii związanych ze SLAPP. Mogłaby ona udzielać m.in. pomocy technicznej organom w ustanawianiu punktów kontaktowych, opracowywaniu materiałów szkoleniowych i organizowaniu pomocy prawnej.
- (50) Celem programu „Obywatele, równość, prawa i wartości” (program CERV) ustanowionego rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/692⁽²⁸⁾ jest ochrona i propagowanie praw i wartości przewidzianych w Traktatach i Karcie praw podstawowych. Aby utrzymać i dalej rozwijać społeczeństwa demokratyczne oparte na państwie prawnym, program CERV przewiduje m.in. możliwość finansowania działań związanych z budowaniem zdolności i podnoszeniem świadomości na temat Karty praw podstawowych, w tym wolności wypowiedzi. Program „Sprawiedliwość” ustanowiony rozporządzeniem (UE) 2021/692⁽²⁹⁾, przewiduje między innymi możliwość finansowania działań związanych ze szkoleniem kadr wymiaru sprawiedliwości w celu pielęgnowania wspólnej kultury prawnej i sądowej opartej na państwie prawnym oraz wspieranie i propagowanie spójnego i skutecznego wdrażania instrumentów prawnych Unii istotnych w kontekście Programu,

⁽²⁶⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1937 z dnia 23 października 2019 r. w sprawie ochrony osób zgłaszających naruszenia prawa Unii (Dz.U. L 305 z 26.11.2019, s. 17).

⁽²⁷⁾ Rejestr grup ekspertów Komisji i innych podobnych zespołów (europa.eu).

⁽²⁸⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/692 z dnia 28 kwietnia 2021 r. ustanawiające program „Obywatele, równość, prawa i wartości” oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1381/2013 i rozporządzenie Rady (UE) nr 390/2014 (Dz.U. L 156 z 5.5.2021, s. 1).

⁽²⁹⁾ Celem rozporządzenia (UE) 2021/692 jest przyczynienie się do dalszego rozwoju europejskiej przestrzeni sprawiedliwości oraz umocnienie demokracji, państwa prawnego i ochrony praw podstawowych.

PRZYJMUJE NINIEJSZE ZALECENIE:

PRZEDMIOT

1. Niniejsze zalecenie określa wytyczne dla państw członkowskich dotyczące stosowania skutecznych, odpowiednich i proporcjonalnych środków służących do przeciwdziałania ewidentnie bezpodstawnym lub stanowiącym nadużycie postępowaniom sądowym zmierzającym do stłumienia debaty publicznej oraz do ochrony przede wszystkim dziennikarzy i obrońców praw człowieka przed takimi postępowaniami przy pełnym poszanowaniu wartości demokratycznych i praw podstawowych.

MAJĄCE ZASTOSOWANIE RAMY

2. Co do zasady państwa członkowskie powinny zapewnić, by ich mające zastosowanie ramy prawne przewidywały zabezpieczenia niezbędne do przeciwdziałania ewidentnie bezpodstawnym lub stanowiącym nadużycie postępowaniom sądowym zmierzającym do stłumienia debaty publicznej, z pełnym poszanowaniem wartości demokratycznych i praw podstawowych, w tym prawa dostępu do bezstronnego sądu i prawa do wolności wypowiedzi.
3. Państwa członkowskie powinny dążyć do zapewnienia, aby dostępne były gwarancje proceduralne dotyczące możliwości wczesnego umorzenia ewidentnie bezpodstawnych postępowania sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej. Powinny one również dążyć do ustanowienia innych środków ochrony prawnej przed stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej, a mianowicie: zasądzania kosztów, co oznacza, że powód, który wszczął stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, może zostać obciążony wszystkimi kosztami postępowania, odszkodowania na rzecz każdej osoby fizycznej lub prawnej, która poniosła szkodę w wyniku stanowiącego nadużycie postępowania sądowego zmierzającego do stłumienia debaty publicznej, oraz możliwości nakładania skutecznych, proporcjonalnych i odstraszających kar na stronę, która wszczęła stanowiące nadużycie postępowanie sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.
4. Państwa członkowskie powinny dążyć do zawarcia w prawie krajowym zabezpieczeń odnoszących się do spraw krajowych, podobnych do zabezpieczeń przewidzianych w instrumentach unijnych, które mają na celu przeciwdziałanie ewidentnie bezpodstawnym i stanowiącym nadużycie powództwom w sprawach cywilnych o skutkach transgranicznych, zmierzającym do stłumienia debaty publicznej.
5. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby ich przepisy mające zastosowanie do zniesławienia nie wywierały nieuzasadnionego wpływu na wolność wypowiedzi, istnienie otwartego, wolnego i pluralistycznego środowiska medialnego oraz na debatę publiczną.
6. Państwa członkowskie powinny dopilnować, by ich przepisy, w tym zastosowane w nich pojęcia, mające zastosowanie do zniesławienia były wystarczająco jasne, aby zmniejszyć ryzyko ich niewłaściwego wykorzystywania lub nadużywania.
7. Państwa członkowskie nie powinny również dopuścić, by kary za zniesławienie były nadmierne i nieproporcjonalne. Państwa członkowskie powinny w jak największym stopniu brać pod uwagę wytyczne i zalecenia Rady Europy⁽³⁰⁾ dotyczące ram prawnych w zakresie zniesławienia, a w szczególności prawa karnego. W tym kontekście zachęca się państwa członkowskie do usunięcia z ich ram prawnych kar pozbawienia wolności za zniesławienie. Państwa członkowskie zachęca się do sprzyjania stosowaniu prawa administracyjnego lub cywilnego do rozpatrywania spraw o zniesławienie⁽³¹⁾, pod warunkiem że przepisy te mają mniej represyjny skutek niż przepisy prawa karnego.

⁽³⁰⁾ Zob. m.in. rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Towards decriminalisation of defamation [W kierunku depenalizacji zniesławienia] 1577 (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17588&lang=en>, zalecenie Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy, Towards decriminalisation of defamation [W kierunku depenalizacji zniesławienia] 1814 (2007) <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17587&lang=en>, Sekretariat Generalny Rady Europy, Study on Freedom of expression and defamation. A study of the case-law of the European Court of Human Rights [Badanie dotyczące wolności wypowiedzi i zniesławienia. Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka] (2012) <https://rm.coe.int/study-on-the-alignment-of-laws-and-practices-concerning-alignment-of-l/16804915c5> oraz niedawna publikacja Rady Europy, Study of the case law of the European Court of Human Rights [Analiza orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka] (2016) <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ac95b>

⁽³¹⁾ Poza Radą Europy (zob. poprzedni przypis) na arenie międzynarodowej coraz częściej pojawiają się żądania depenalizacji zniesławienia. Zob. Komitet Praw Człowieka ONZ, Komentarz ogólny nr 34 art. 19: Wolność opinii i wypowiedzi z 12 września 2011 r. <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> oraz sprawozdanie specjalne Biura Przedstawiciela OBWE ds. Wolności Mediów, Legal harassment and abuse of the judicial system against the media [Nękanie z wykorzystaniem środków prawnych i nadużycie systemu sądowego wobec mediów], 23 listopada 2021 r., https://www.osce.org/files/f/documents/c/f/f/505075_0.pdf

8. Państwa członkowskie powinny dołożyć wszelkich starań, aby w swoich przepisach zapewnić odpowiednie powiązanie prawa do ochrony danych osobowych oraz prawa do wolności wypowiedzi i informacji, by pogodzić te dwa prawa zgodnie z wymogiem określonym w art. 85 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2016/679.
9. Państwa członkowskie powinny podjąć stosowne działania w celu zapewnienia, by zasady deontologiczne regulujące postępowanie przedstawicieli zawodów prawniczych oraz sankcje dyscyplinarne za naruszenie tych zasad uwzględniały i obejmowały odpowiednie środki zniechęcające do wszczynania ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej państwa członkowskie powinny zachęcać organy samoregulacyjne i samorządy przedstawicieli zawodów prawniczych do dostosowania swoich norm deontologicznych, w tym kodeksów postępowania, do niniejszego zalecenia. Zaleca się także właściwe zwiększanie świadomości i szkolenia.

SZKOLENIA

10. Państwa członkowskie powinny wspierać możliwości prowadzenia szkoleń na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej dla przedstawicieli zawodów prawniczych, takich jak pracownicy wymiaru sprawiedliwości na wszystkich szczeblach sądowych, wykwalifikowani prawnicy, a także dla osób, wobec których potencjalnie mogą być prowadzone takie postępowania sądowe. Szkolenia powinny koncentrować się na przekazywaniu wiedzy fachowej umożliwiającej wykrywania takich postępowań i odpowiednie reagowanie na nie.
11. Państwa członkowskie powinny zachęcać samorządy przedstawicieli zawodów prawniczych i organizatorów szkoleń prawniczych do oferowania szkoleń na temat sposobu postępowania w przypadku ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej. Komisja będzie zachęcać organizatorów szkoleń na szczeblu europejskim, takich jak Europejska Sieć Szkolenia Kadr Wymiaru Sprawiedliwości, do prowadzenia takich szkoleń. Prawnicy praktycy i ich samorządy zawodowe powinni być zaangażowani w opracowywanie, organizowanie, prowadzenie i ocenę szkoleń.
12. Szkolenia powinny obejmować odpowiednie aspekty Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz europejskiej konwencji praw człowieka. Powinny one zawierać praktyczne wytyczne dotyczące stosowania prawa Unii, orzecznictwa krajowego, orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ustalania, czy ograniczenia w korzystaniu z wolności wypowiedzi spełniają wymogi przewidziane odpowiednio w art. 52 Karty praw podstawowych oraz w art. 10 ust. 2 europejskiej konwencji praw człowieka, a także połączenia wolności wypowiedzi i informacji z innymi prawami podstawowymi.
13. Szkolenia powinny obejmować również gwarancje proceduralne chroniące przed ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej, o ile są dostępne, a także jurysdykcję i odpowiednie prawo mające zastosowanie w sprawach związanych z prawami podstawowymi, sprawach karnych, administracyjnych, cywilnych i handlowych.
14. Ponadto działania szkoleniowe powinny odnosić się do spoczywającego na państwach członkowskich obowiązku przyjęcia przepisów godzących ochronę danych osobowych z prawem do wolności wypowiedzi i informacji, wynikającego z rozporządzenia (UE) 2016/679. Powinny one obejmować przepisy przyjęte w tym celu przez państwa członkowskie oraz szczególne wyjątki lub odstępstwa od rozporządzenia (UE) 2016/679 mające zastosowanie do przetwarzania danych prowadzonego do celów dziennikarskich lub do celów wypowiedzi akademickiej, artystycznej lub literackiej⁽³²⁾. Należy odpowiednio uwzględnić elementy wymienione w załączniku do niniejszego zalecenia.
15. Państwa członkowskie powinny rozważyć włączenie takich szkoleń do szkoleń z zakresu wolności wypowiedzi i etyki prawniczej.
16. Szkolenia dla dziennikarzy, innych pracowników sektora mediów i obrońców praw człowieka powinny zwiększać ich zdolność do radzenia sobie z ewidentnie bezpodstawnymi lub stanowiącymi nadużycie postępowaniami sądowymi zmierzającymi do stłumienia debaty publicznej. Powinny koncentrować się one na rozpoznawaniu ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, na sposobach radzenia sobie w sytuacji, w której wobec danej osoby prowadzone jest takie postępowanie sądowe, oraz na informowaniu o prawach i obowiązkach, aby można było podjąć niezbędne kroki w celu zapewnienia sobie ochrony przed takimi postępowaniami. Szkolenia dla dziennikarzy powinny obejmować także normy etyczne i wytyczne określone przez krajowe rady prasowe lub rady ds. mediów.

⁽³²⁾ Więcej informacji na temat transpozycji art. 85 RODO do prawa krajowego znajduje się w dokumencie roboczym służb Komisji, s. 26.

17. Państwa członkowskie mogłyby zachęcać instytucje szkolnictwa wyższego do uwzględnienia w programach nauczania wiedzy o identyfikowaniu ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, w szczególności na kierunkach prawniczych i dziennikarskich.
18. W zakres szkoleń mogłyby wchodzić relacje osób, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej. Szkolenia mogłyby także, przy jak najlepszym wykorzystaniu wiedzy zdobytej w ramach grupy ekspertów UE ds. przeciwdziałania SLAPP, sprzyjać wymianie doświadczeń między państwami członkowskimi.

ZWIĘKSZANIE ŚWIADOMOŚCI

19. Zachęca się państwa członkowskie do wspierania inicjatyw, w tym inicjatyw krajowych instytucji praw człowieka i organizacji społeczeństwa obywatelskiego, mających na celu zwiększanie świadomości i organizowanie kampanii informacyjnych na temat ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej. Szczególną uwagę należy zwrócić na osoby, wobec których potencjalnie mogą być prowadzone takie postępowania.
20. Działania zwiększające świadomość powinny być ukierunkowane na wyjaśnienie kwestii ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej w prosty i przystępny sposób, tak aby takie postępowania były łatwe do rozpoznania.
21. W ramach działań zwiększających świadomość należy przekazywać informacje o istniejących strukturach wsparcia, w tym o krajowych punktach kontaktowych gromadzących i udostępniających informacje o dostępnych zasobach. Starania na rzecz zwiększenia świadomości powinny także dostarczyć jasnego przeglądu prawnych linii obrony dostępnych na podstawie ram krajowych w przypadku ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej oraz sposobów ich skutecznego zastosowania.
22. Kampanie zwiększające świadomość mające na celu zwalczanie negatywnych postaw, stereotypów i uprzedzeń również mogłyby odnosić się do ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej.
23. Do działań zwiększających świadomość na temat prawa do wolności wypowiedzi, skierowanych do określonych grup, takich jak pracownicy sektora mediów, przedstawiciele zawodów prawniczych, członkowie organizacji społeczeństwa obywatelskiego, pracownicy naukowcy, ośrodki analityczne, specjaliści ds. komunikacji, urzędnicy służby cywilnej, politycy, organy publiczne i prywatne korporacje, należy włączyć wspieranie lepszego zrozumienia charakteru i zakresu wpływu wywieranego przez ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.

MECHANIZMY WSPARCIA

24. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby osoby, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, miały dostęp do indywidualnego i niezależnego wsparcia. W tym celu państwa członkowskie powinny określić organizacje, które dostarczają wytycznych i udzielają wsparcia takim osobom, oraz pomagać tym organizacjom. Do organizacji takich mogą należeć samorządy przedstawicieli zawodów prawniczych, rady ds. mediów i rady prasowe, patronackie stowarzyszenia obrońców praw człowieka, stowarzyszenia na szczeblu unijnym i krajowym, kancelarie prawne broniące *pro bono* osób, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, poradnie prawne na uniwersytetach i inne organizacje pozarządowe.
25. Każde państwo członkowskie powinno ustanowić punkt kontaktowy gromadzący i udostępniający informacje o wszystkich organizacjach, które dostarczają wytycznych i udzielają wsparcia osobom, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.
26. Państwa członkowskie zachęca się do korzystania z krajowego i unijnego finansowania z myślą o udzielaniu wsparcia finansowego organizacjom, które dostarczają wytycznych i udzielają wsparcia osobom, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej, i propagowaniu finansowania na poziomie Unii dostępnego dla tych organizacji, w szczególności do zapewnienia, by dysponowały one zasobami wystarczającymi do szybkiego reagowania na takie postępowania.

27. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby pozwani w ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej mogli otrzymać przystępną cenowo i łatwo dostępną pomoc prawną.
28. Państwa członkowskie powinny ułatwić wymianę informacji i najlepszych praktyk między organizacjami, które dostarczają wytycznych i udzielają wsparcia osobom, wobec których prowadzone są ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.

GROMADZENIE DANYCH, SPRAWOZDAWCZOŚĆ I MONITOROWANIE

29. Państwa członkowskie powinny, z uwzględnieniem swoich rozwiązań instytucjonalnych w zakresie statystyk sądowych, powierzyć co najmniej jednemu organowi odpowiedzialność za gromadzenie i agregowanie – przy pełnym poszanowaniu wymogów w zakresie ochrony danych – danych o ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowaniach sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej wszczynanych w ich jurysdykcji. Państwa członkowskie powinny zapewnić, aby jeden organ był odpowiedzialny za koordynowanie informacji i zgłaszanie co roku Komisji zagregowanych danych, po raz pierwszy przed końcem 2023 r., zgromadzonych na poziomie krajowym, przy pełnym poszanowaniu wymogów w zakresie ochrony danych. Komisja będzie publikować roczne podsumowanie otrzymanych informacji.
30. W stosownych przypadkach grupa ekspertów UE ds. przeciwdziałania SLAPP mogłaby wspierać opracowanie i jak najlepsze wykorzystanie norm i formularzy dotyczących gromadzenia danych.
31. Dane, o których mowa w pkt 29, powinny obejmować:
 - a) liczbę przypadków ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej wszczętych w danym roku;
 - b) liczbę przypadków ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej umorzonych na wczesnym etapie – zarówno co do istoty sprawy, jak i ze względów formalnych – w danym roku począwszy od 2022 r.;
 - c) liczbę postępowań sądowych z podziałem na rodzaj pozwanego (np. dziennikarz, obrońca praw człowieka, redakcja prasowa);
 - d) liczbę postępowań sądowych z podziałem na rodzaj powoda (np. polityk, osoba prywatna, przedsiębiorstwo, powód będący podmiotem zagranicznym);
 - e) dane o aktach zaangażowania publicznego, w związku z którymi wszczęto postępowanie sądowe;
 - f) dane dotyczące szacunkowej kwoty wstępnego odszkodowania, o które wystąpili powodowie;
 - g) opis poszczególnych podstaw prawnych wykorzystanych przez powodów i związane z nimi dane;
 - h) dane o czasie trwania postępowania, uwzględniając wszystkie instancje;
 - i) dane na temat elementów transgranicznych oraz
 - j) o ile są dostępne, inne dane, w tym dotyczące sądowych kosztów postępowania oraz, w stosownych przypadkach, odpowiednie dane dotyczące historycznych okoliczności spraw.
32. Organ zapewniający koordynację, o którym mowa w pkt 29, powinien publikować dane w dostępnych formatach na swojej stronie internetowej oraz, w stosownych przypadkach, za pomocą innych odpowiednich narzędzi, podejmując jednocześnie niezbędne działania w celu zapewnienia ochrony praw osób, których dotyczą ewidentnie bezpodstawne lub stanowiące nadużycie postępowania sądowe zmierzające do stłumienia debaty publicznej.

PRZEPISY KOŃCOWE

33. Państwa członkowskie powinny w pełni wykorzystać wsparcie finansowe dostępne na szczeblu unijnym na potrzeby wdrożenia szczegółowych przepisów niniejszego zalecenia oraz propagować możliwości finansowania dostępne dla podmiotów publicznych i prywatnych, w tym organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w szczególności w ramach programu CERV i programu „Sprawiedliwość”.

34. Do końca 2023 r., a następnie na żądanie, państwa członkowskie powinny przekazać Komisji, zgodnie z przepisami o ochronie danych, sprawozdanie z wdrożenia niniejszego zalecenia zawierające zagregowane dane skonsolidowane na poziomie państw członkowskich. W razie potrzeby Komisja będzie prowadziła na odpowiednich forach dyskusje z państwami członkowskimi i zainteresowanymi stronami dotyczące środków i działań przedsięwziętych w celu stosowania zalecenia.
35. Nie później niż 5 lat od daty przyjęcia niniejszego zalecenia Komisja oceni jego wpływ na zmiany w zakresie ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej, jakie nastąpiły w Unii Europejskiej. Na tej podstawie Komisja ustali, czy konieczne jest podjęcie dodatkowych kroków w celu zapewnienia odpowiedniej ochrony osobom, wobec których prowadzone są takie postępowania, biorąc pod uwagę ustalenia przedstawione w sprawozdaniach Komisji na temat praworządności oraz inne istotne informacje, w tym dane zewnętrzne.

Sporządzono w Brukseli dnia 27 kwietnia 2022 r.

W imieniu Komisji
Didier REYNDERS
Członek Komisji

ZAŁĄCZNIK

Elementy, które można uwzględnić w szkoleniu na temat roszczeń z tytułu naruszenia przepisów o ochronie danych w kontekście ewidentnie bezpodstawnych lub stanowiących nadużycie postępowań sądowych zmierzających do stłumienia debaty publicznej (powszechnie określanych jako „SLAPP”):

- Przepisy, które państwa członkowskie przyjęły, aby pogodzić prawo do ochrony danych osobowych z wolnością wypowiedzi i informacji, i które określają wyjątki lub odstępstwa od przepisów wymienionych w art. 85 ust. 2 RODO w odniesieniu do przetwarzania prowadzonego do celów dziennikarskich lub do celów wypowiedzi akademickiej, artystycznej lub literackiej, jeżeli są one niezbędne, by pogodzić te dwa prawa.
 - Jeżeli chodzi o wykonywanie przez osobę, której dane dotyczą, przysługujących jej praw wynikających z RODO, art. 12 ust. 5 RODO stanowi, że w przypadku żądań, które są ewidentnie nieuzasadnione lub nadmierne, można odmówić podjęcia działań w związku z żądaniem (lub pobrać rozsądną opłatę).
 - Prawo do sprostowania, o którym mowa w art. 16 RODO, dotyczy wyłącznie sytuacji, w których dane osobowe są nieprawidłowe. Ponadto prawo żądania uzupełnienia niekompletnych danych osobowych nie jest automatyczne i zależy od celu przetwarzania.
 - Jeżeli chodzi o wykonywanie prawa do bycia zapomnianym, RODO stanowi, że prawo to nie ma zastosowania, w zakresie w jakim przetwarzanie jest niezbędne do korzystania z prawa do wolności wypowiedzi i informacji (art. 17 ust. 3 lit. a) RODO).
 - Aby istniała bariera w wyborze sądu ze względu na możliwość korzystniejszego rozstrzygnięcia sprawy (ang. *forum-shopping*), art. 79 ust. 2 RODO stanowi, że postępowanie przeciwko administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu – np. dziennikarzowi, obrońcy praw, podmiotowi społeczeństwa obywatelskiego, przedsiębiorstwu medialnemu itp. – może zostać wszczęte przed sądem państwa członkowskiego, w którym administrator lub podmiot przetwarzający posiadają jednostkę organizacyjną lub w którym osoba, której dane dotyczą, ma miejsce zwykłego pobytu, chyba że administrator lub podmiot przetwarzający jest organem publicznym państwa członkowskiego wykonującym swoje uprawnienia publiczne. Przepis ten nie pozostawia możliwości wnoszenia skarg na naruszenie przepisów o ochronie danych, w tym roszczeń o odszkodowanie, przed innymi sądami bez żadnego związku z przetwarzaniem danych osobowych, miejscem prowadzenia działalności przez dziennikarza lub media lub też miejscem zwykłego pobytu powoda.
-